

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин та права
Кафедра германської філології та перекладознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету
 міжнародних відносин

В.В. Третько

_____ 20 ____

СИЛАБУСНавчальна дисципліна ***Педагогічна практика у закладах вищої освіти***Освітньо-професійна програма **ГЕРМАНСЬКА ФІЛОЛОГІЯ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО: АНГЛІЙСЬКА
 МОВА ТА ДРУГА ІНОЗЕМНА МОВА**Рівень вищої освіти **Другий (магістерський)****Загальна інформація**

Позиція	Зміст інформації
Викладачі	Сергеева Оксана Володимирівна
Профайл викладачів	https://www.transl.khnu.km.ua/
Е-mail викладача(ів)	oksanasergeeva107@gmail.com
Контактний телефон	
Сторінка дисципліни в ІСУ	https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=7840
Навчальний рік	2021-2022
Консультації	Онлайн-консультації: за розкладом консультацій. Очні консультації: за попередньою домовленістю.

Характеристика дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальне навантаження		Форма семестрового контролю	
			Кредити ЕКТС	Години	залік	іспит
Денна	2	1	3	90	+	
Заочна	2	1	3	90	+	

Анотація дисципліни

Навчальна дисципліна «**Педагогічна практика у закладах вищої освіти**» належить до циклу професійної підготовки студентів – фахівців зі спеціальності 035.041 «Філологія Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» за освітньою програмою «Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова».

Вона виконує провідну роль у формуванні освічених фахівців, є органічною частиною навчально-виховного процесу, забезпечуючи поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю у вищих навчальних закладах різних типів. Педагогічна практика студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» є завершальним етапом у підготовці до професійної діяльності. Вона засвідчує загальний рівень фахової, психолого-педагогічної і методичної компетентностей та впливає на остаточне професійне самовизначення майбутнього перекладача і викладача перекладу та іноземних мов у вищій школі.

Курс вивчається в III - му семестрі і завершується заліком. Основними організаційними формами навчання є лекції, семінарські і практичні заняття. Курс викладається українською мовою.

Пререквізити: «Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі», «Педагогіка та психологія вищої школи», «Інформаційні технології в освіті і науці».

Мета і завдання дисципліни

Мета практики: поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення психолого-педагогічного циклу теоретичних дисциплін, практичних навичок зі спеціальності, а також набуття студентами досвіду самостійної педагогічної роботи та опрацювання методики її проведення, поглиблення теоретичних знань у сфері германської філології та перекладу, підбір фактичного матеріалу для написання магістерської роботи, формування вміння і навичок опрацювання наукових і інформаційних джерел та готовності магістрів до викладацької діяльності у закладах вищої освіти.

Завдання дисципліни – ознайомити студентів із методикою та загальними принципами організації навчання фахових дисциплін у ЗВО, професійними компетенціями викладача фахових дисциплін; сформувати навички самостійної організації навчального процесу, вміння вибрати найефективніші види діяльності на занятті і розвинути вміння застосовувати отримані теоретичні знання на практиці та в процесі професійної діяльності, формуючи у них такі компетентності:

ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 8. Навички використовувати інформаційні і комунікаційні технології.

ЗК 9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ФК 9. Здатність до прийняття ефективних фахових рішень, до налагодження продуктивної психолого-педагогічної взаємодії зі студентами, адаптації до нових ситуацій у педагогічній діяльності та особистісного й професійного зростання, самоствердження та самореалізації; мотивації розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів.

ФК 10. Здатність розробляти та оновлювати робочу програму навчальної дисципліни або її складники, навчальні та методичні матеріали до них з використанням інформаційних технологій; проводити навчальні заняття та забезпечувати досягнення запланованих результатів навчання з урахуванням індивідуальних особливостей і потреб студентів; здатність розробляти критерії та обирати інструменти оцінювання результатів з використанням ІТ.

Очікувані результати навчання

Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен:

ПРН 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

ПРН 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.

ПРН 18. Демонструвати знання та розуміння вимог до професійної діяльності викладача ЗВО з урахуванням змін в освітній політиці/змісті освіти; виявляти творчу ініціативу та підвищувати свій професійний рівень щодо ефективності управління й організації освітнього процесу; здійснювати раціональний вибір способів організації педагогічної діяльності.

ПРН 19. Володіти внутрішньою мотивацією та виявляти здатність до власного професійного розвитку і професійної саморефлексії; демонструвати успішне володіння набором знань умінь та навичок, необхідних для здійснення трудових функцій викладача у ЗВО: конструювати та проєктувати зміст навчальної та виховної роботи; проводити навчальні заняття (лекційні, семінарські, практичні) в ЗВО на належному рівні.

ПРН 20. Вміти виявляти, аналізувати та враховувати очікування студентів, роботодавців та інших стейкхолдерів під час періодичного перегляду й оновлення програми навчальної дисципліни; встановлювати зв'язок змісту навчальної дисципліни з актуальними потребами суспільства; розробляти критерії та обирати інструменти оцінювання відповідно до специфіки навчальної дисципліни; контролювати дотримання вимог і правил академічної доброчесності.

ПРН 21. Вміти застосовувати сучасні ІТ у науковій та педагогічній діяльності: комп'ютерні засоби візуалізації навчально-методичного забезпечення; володіти навичками використання сучасних програм перекладу; використовувати хмарні, мультимедійні, мережеві та інтерактивні технології в освітній і науковій діяльності.

Тематичний і календарний план вивчення дисципліни

2 курс, 1 семестр

1.	Навчально-методична робота	
1.1	<u>Початковий етап:</u> - участь у настановчих зборах, що проводить завідувач кафедри; - ознайомлення з діяльністю кафедри, де проходить практика; - ознайомлення з документацією кафедри; - складання індивідуального плану роботи; - спостереження й аналіз навчального процесу фахових;	1-й тиждень

	<ul style="list-style-type: none"> - вивчення ходу виконання типової і робочої програм, порядку і форми планування занять; - вивчення системи навчальних засобів з фахових дисциплін, зокрема структури, змісту і прийомів використання чинних підручників і посібників; - спостереження й аналіз дій досвідчених викладачів, їх педагогічної майстерності, технології підготовки і проведення занять; - спостереження за роботою студентів на заняттях, визначення їх індивідуальних здібностей, рівня їхньої успішності і динаміки просування у вивченні фахових дисциплін. 	
1.2	<p><u>Основний етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка та проведення занять (не менш ніж по 6 години на тиждень з кожної дисципліни); - розробка та виготовлення дидактичних матеріалів, підготовка та використання ІТ; - підготовка та проведення позааудиторних заходів з фахових дисциплін; - взаємовідвідування занять і позааудиторних заходів; - підготовка наукового семінару за темою дослідження - участь у методичних семінарах; - проведення відкритого заняття; - проведення наукового семінару для студентів за темою дослідження. 	2-3-й тижні
1.3	<p><u>Заключний етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка звітних матеріалів за підсумками педагогічної практики; - звіт про роботу на засіданні кафедри; - здача звітної документації керівникові практики для оцінювання; - захист практики. 	3-й тиждень і 1-й тиждень після практики
2.	<i>Виховна робота</i>	
2.1	<p><u>Початковий етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - знайомство з групою; - відвідування й аналіз занять. 	1-й тиждень
2.2	<p><u>Основний етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка та проведення занять з фахових дисциплін; - проведення поточної організаційно-педагогічної роботи з групою; - взаємо відвідування занять з фахових дисциплін; 	2-3-й тижні
2.3	<p><u>Заключний етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка звітних матеріалів з педагогічної практики. 	3-й тиждень і 1-й тиждень після практики
3.	<i>Науково-дослідна та індивідуальна робота</i>	
3.1	<p><u>Початковий етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення науково-дослідницького завдання на час педагогічної практики. 	1-й тиждень
3.2	<p><u>Основний етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - вивчення наукової і методичної літератури з метою удосконалення роботи; - визначення на основі методів науково-педагогічного пошуку стану проблеми наукового дослідження (спостереження, опитування, анкетування, тестування тощо); - виконання індивідуальних дослідницьких завдань (збирання фактичного матеріалу для написання наукового звіту); - проведення наукового семінару для студентів за темою дослідження. 	2-3-й тижні
3.3	<p><u>Заключний етап:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - підготовка звітних матеріалів з асистентської практики. 	3-й тиждень і 1-й тиждень після практики

Бази практики

Базами практики є кафедри Університету та інших ЗВО, які здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти за різними рівнями зі спеціальностей, за якими навчаються здобувачі вищої освіти в Університеті.

ЗВО, які використовуються як бази практики, повинні відповідати вимогам:

- ✓ наявність структур, що відповідають напрямам (спеціальностям, спеціалізаціям), за якими здійснюється підготовка фахівців у ЗВО;
- ✓ можливість кваліфікованого керівництва практикою студентів;
- ✓ надання студентам на час практики можливості працювати на штатних посадах, робота на яких відповідає програмі практики (за наявності відповідних вакансій);
- ✓ надання студентам права користування бібліотекою, лабораторіями, технічною та іншою документацією, необхідною для виконання програми практики, з урахуванням політики конфіденційності підприємства;

- ✓ можливість наступного працевлаштування випускників ЗВО (на загальних підставах при наявності вакансій).

Основним базовим об'єктом педагогічної практики є кафедра германської філології та перекладознавства Хмельницького національного університету.

Графік проведення педагогічної практики студентів

Курс	Семестр	Вид практики	Тривалість проведення	Термін проведення	Бази практики	Відповідальний підрозділ
2	1	Педагогічна	3 тижні	27. 10. – 16.11.	Хмельницький національний університет; Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія; Хмельницький університет управління та права. Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.	Кафедра германської філології та перекладознавства (ХНУ)

Документи педагогічної практики

Головні документи педагогічної практики визначають зміст навчального процесу на різних етапах проходження практики, основні вимоги до магістрів - практикантів та вміщують форми контролю за їх виконанням. До документів педагогічної практики відносяться: Наказ про педагогічну практику; протоколи засідання кафедр, індивідуальні звіти магістрів про проходження практики.

Наказ про практику є основним документом, що визначає терміни та порядок проходження практики, базові навчальні заклади, керівників практики, порядок та термін здачі звітів про практику. Терміни та місце проходження практики, розподіл магістрів - практикантів між кафедрами та викладачами, форми відповідного контролю і звіту визначаються наказом про практику, який надається факультетським керівником деканові факультету. Наказ про практику складається факультетським керівником після подання кафедрами виписок з протоколів в яких вказують викладачів-керівників практики та закріплених за ними магістрів - практикантів. При закріпленні магістрів - практикантів за базами проходження практики та викладачами-керівниками практики бажано враховувати також і інтереси магістрів.

Протоколи відповідних рішень кафедри вміщують розподіл магістрів між викладачами-керівниками практики, оперативний контроль за проходженням практики, результати обговорення та оцінки індивідуальних звітів практикантів.

Індивідуальні звіти є основним звітним документом магістра-практиканта. На основі усного звіту та письмового індивідуального звіту затверджується загальна оцінка практики.

Після закінчення терміну практики магістри звітують про виконання програм та індивідуального завдання. Вимоги до звітності встановлює кафедра відповідно до чинних вимог з питань проведення практики магістрів.

Документація педагогічної практики магістра-практиканта

Після закінчення педагогічної практики студент подає на кафедру такі документи:

- ✓ індивідуальний план роботи студента з помітками про виконання кожного виду роботи та оцінкою за підписом викладача;
- ✓ конспекти 6 занять-спостережень; 4-х проведених занять; розгорнутий конспект 1 відкритого заняття;
- ✓ конспект спецсемінару за темою кваліфікаційної роботи із рецензією викладача;
- ✓ звіт щодо виконання індивідуального плану роботи студента
- ✓ щоденник практики.

Структура звіту про проходження педагогічної практики

Структурна одиниця звіту	Стислий опис змісту	Рекомендований обсяг (сторінки)
Титульний листок	Відповідно до стандартних правил оформлення	1
Індивідуальний звіт	Термін проходження практики, керівники практики, характеристика бази практики, позитивні та негативні сторони педагогічної практики	1-2
Аналіз занять-спостережень	Загальний аналіз шести занять-спостережень з фахових дисциплін	3-4

Плани-конспекти занять	Плани-конспекти занять з фахових дисциплін, проведених практикантом (2-4 заняття)	3-4
План-конспект відкритого заняття	Розгорнутий план-конспект відкритого заняття з фахових дисциплін, на якому були присутні керівники практики	2-3
План-конспект позакласного заходу	Матеріали позакласного заходу для студентів, проведеного іноземною мовою	2-3
План-конспект спецсеминару	Матеріали спецсеминару для студентів за темою дослідження (презентація).	-
Додатки	Приклади дидактичного забезпечення, роздатковий матеріал, зразки робіт студентів, виконаних навчальних вправ та інших матеріалів, які підтверджують зворотний зв'язок практиканта зі студентами	3-8

Загальний рекомендований обсяг звіту 18-30сторінок (формат А4)

Політика дисципліни.

Відповідає чинним нормативно-правовим документам України, стандартам вищої освіти, Етичному кодексу та Кодексу академічної доброчесності учасників освітнього процесу Хмельницького національного університету <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/01/002.pdf>.

Організація освітнього процесу з дисципліни відповідає вимогам положень про організаційне і навчально-методичне забезпечення освітнього процесу, освітній програмі та навчальному плану. Студент зобов'язаний відвідувати лекції, семінарські і практичні заняття згідно з розкладом керівника педагогічної практики, розробити плани-конспекти занять спостережень і проведених ним занять. Також має розробити конспект наукового семінару за темою кваліфікаційної роботи і провести його для студентів. До навчальних занять студент має підготуватися за відповідною темою і проявляти активність. Набутті особою знання з дисципліни або її окремих розділів у неформальній освіті зараховуються відповідно до Положення про порядок перезарахування результатів навчання у ХНУ (<http://khnu.km.ua/root/files/01/06/03/006.pdf>).

Критерії оцінювання результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється керівниками практики протягом проходження магістрами педагогічної практики шляхом аналізу та оцінки їх систематичної роботи, залікових навчальних занять. Підсумковий контроль здійснюється у кінці проходження практики шляхом оцінювання цілісної систематичної педагогічної діяльності магістрів протягом конкретного періоду. При виставленні диференційованої оцінки магістру враховується рівень теоретичної підготовки майбутнього викладача, якість виконання завдань практики, рівень оволодіння педагогічними вміннями і навичками, ставлення до студентів, акуратність, дисциплінованість, якість оформлення документації та час її подання.

Складовою загальної суми балів захисту звіту про практику є:

- 1) сума балів за зміст звіту про практику окремо за кожним структурним розділом програми практики;
- 2) бали безпосередньо за захист звіту про практику.

Шкала балів, які враховуються при виставленні оцінки за зміст звіту про практику, наведена нижче.

№	Зміст завдання	Кількість балів	Максимальна кількість балів
1	Літературний огляд	0,00-1,00	1
2	Результати наукового семінару та педагогічної діяльності	0,00-2,00	2
3	Оформлення звіту	0,00-2,00	2
Загальна максимальна сума балів		5,00	5

Критерії оцінки розділів звіту про практику (за кожний розділ)

I. Найвища якість розділу звіту (4,75-5,00) повинна відповідати таким вимогам:

- 1) повне та вичерпне викладення матеріалу, яке використовувалося при проведенні студентом занять та під час опрацювання відповідного розділу;
- 2) повний склад необхідних додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (копії документів, аналітичні та статистичні матеріали тощо);
- 3) актуальність і достовірність поданої у звіті інформації;
- 4) дотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

II. Посередня якість розділу звіту (3,75 – 4,25) визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

- 1) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (50–75% охоплення зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);
- 2) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (50–75% необхідних додатків);
- 3) неактуальність або застарілість поданої у звіті інформації;

4) недотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

III. Задовільна якість розділу звіту (3,00 – 3,74) визначається у випадку, якщо:

- 1) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (менше, ніж половина зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);
- 2) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики;
- 3) неактуальність або застарілість поданої у звіті інформації;
- 4) недотримання вимог щодо змісту та оформлення структурних частин програми практики.

IV. Незадовільна якість розділу звіту (0-2,99) визначається у випадку, якщо наявний хоча б один із зазначених нижче пунктів:

- 1) неповне викладення матеріалу або неповна відповідність змісту роботи вимогам програми практики (менше 50% охоплення зазначених у програмі проходження практики за відповідною дисципліною питань);
- 2) неповний склад додатків, які вимагаються відповідним розділом практики (менше 50% необхідних додатків);
- 3) недостовірність поданої у звіті інформації.

Підсумкова семестрова оцінка за національною шкалою і шкалою ЄКТС встановлюється в автоматизованому режимі. Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС наведені у таблиці.

Співвідношення інституційної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна шкала балів	Інституційна оцінка	Вітчизняна оцінка
A	4,75–5,00	5	Зараховано <i>Відмінно</i> – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навиків <i>Добре</i> – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками <i>Добре</i> – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
B	4,25–4,74	4	
C	3,75–4,24	4	
D	3,25–3,74	3	
E	3,00–3,24	3	Незараховано <i>Задовільно</i> – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання <i>Незадовільно</i> – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни <i>Незадовільно</i> – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни
FX	2,00–2,99	2	
F	0,00–1,99	2	

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Бойко Ю. П., Сергеева О. В., Купчишина Ю. А. Педагогічна практика: методичні настанови щодо проходження практики для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 035 «Філологія», спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша англійська / Ю. П. Бойко, О. В. Сергеева, Ю. А. Купчишина – Хмельницький : ХНУ, 2022. – 38 с. Режим доступу: <https://msn.tup.km.ua>.
2. Сергеева О. В. Методичні вказівки до проведення семінарських занять та самостійної роботи студентів із дисципліни «Методика викладання фахових дисциплін у вищій школі» для студентів спеціальності «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)». /уклад. Сергеева О. В. [Електронний ресурс]. – Хмельницький : ХНУ, 2022. – 40 с. – Режим доступу: <https://msn.tup.km.ua>.
3. Сергеева О. В. Методика викладання перекладу у вищій школі: метод. вказівки до практич. занять з дисципліни для студентів спеціальності «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)» /уклад. Сергеева О. В. [Електронний ресурс]. – Хмельницький : ХНУ, 2018. – 40 с. – Режим доступу: <https://msn.tup.km.ua>.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бігич О. Б. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : курс лекцій навч. метод. посібник для студ. мовних спец. осв. кваліф. рівня «магістр» / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька. – Київ : Ленвіт, 2011. – 344 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. Для студ. лінгв. ун-тів і фак. ін. мов вищих навч. закладів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька [та ін.] ; під заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах : колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва, Г. Е. Борецька, Н. В. Майер, О. М. Устименко, В. В. Черниш та ін.; за ред. С. Ю. Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболевої. Київ : Ленвіт, 2015. 444 с.

4. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності / Л. М. Черноватий // Підручник для студентів вищих закладів освіти за спеціальністю «Переклад». – Вінниця : Нова книга, 2013. – С. 368.

Допоміжна

1. Козак А. В. Формування перекладацької культури та професійно важливих якостей спеціаліста-перекладача: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / А. В. Козак. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_pps/2009_3/kozak.pdf. – Заголовок з екрану. – Мова укр.

2. Сергєєва О. В. Використання алгоритмів на етапі редагування тексту перекладу при професійній підготовці перекладачів / Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 173. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – С.162-166.

3. Сергєєва О. В., Сергєєв Є. В. Основні принципи викладання фахових дисциплін при професійній підготовці перекладачів/ Наук. ж-л «Актуальні проблеми філології та перекладознавства», Хмельницький, 2022, № 24. С. 27-32.

4. Beeby A. Pacte 2000 : Acquiring translation competence: Hypotheses and methodological problems of a research project / A. Beeby, D. Ensinger, M. Presas // Investigating Translation. – Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2000. – P. 99–106.

5. Richards J. C. Methodology in language teaching / J. C. Richards, W. A. Reynandyds. – Cambridge : Cambridge University Press, 2012. – 256 p.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Електронний університет:

1. Модульне середовище для навчання. Доступ до ресурсу: <https://msn.khnu.km.ua>.
2. Модульний курс для дистанційної форми навчання Доступ до ресурсу: <https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=5044>
3. Електронна бібліотека університету. Доступ до ресурсу: http://lib.khnu.km.ua/asp/php_f/plage_lib.php.
4. Репозитарій ХНУ. Доступ до ресурсу: <http://elar.khnu.km.ua/jspui/?locale=uk>.